

Verslag bijeenkomst

Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid

donderdag 8 september 2022

Opening

Op donderdagmiddag 8 oktober opent Pierre Heijnen, oud-wethouder Onderwijs in Den Haag en oud-bestuurder ROC Mondriaan, de bijeenkomst over het voorkomen van laaggeletterdheid en het project Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid. Deze bijeenkomst vindt plaats in het buurthuis Mandelaplein in de wijk Transvaal in Den Haag waar hard gewerkt wordt om ouders te helpen met taalontwikkeling. Dat is ontzettend belangrijk, aldus Heijnen, die een basisschooldirecteur aanhaalt die vertelde dat de kinderen die op school komen met een taalachterstand van twee jaar dat niet meer inhalen. Daarmee krijgen deze kinderen niet de kansen die ze verdienen. Het probleem is daarom urgent en samenwerking met verschillende partijen is daarvoor noodzakelijk.

Lokale aanpak Transvaal

Marije Talstra, directeur van het buurthuis Mandelaplein, vertelt hoe het buurthuis samenwerkt met andere organisaties en welke functie het buurthuis heeft in de wijk: 'Wij zitten in de wereld waar de mensen van deze wijk wonen en werken. Zij weten ons te vinden en wij weten hen te vinden. Sinds de coronacrisis staan buurthuizen weer wat hoger op de agenda als het gaat om de bijdrage die ze kunnen leveren aan het empoweren van mensen in de wijk: moeders, kinderen en alle andere bewoners. Daar zijn we heel blij mee en het geeft ons veel kracht om nog meer te doen.' In en vanuit het buurthuis wordt veel samengewerkt met andere organisaties. Zo staan om het buurthuis verschillende scholen (islamitisch, openbaar, christelijk), is er een voorschool in het buurthuis en organiseert de welzijnsorganisatie taallessen in het buurthuis en op scholen. Er wordt dan opas geregeld voor de jongere kinderen zodat de moeders de taallessen kunnen volgen.

Dat klinkt heel mooi, maar Marije geeft duidelijk aan: 'Wij zijn nog lang niet klaar. Er zijn nog wachtlijsten en er is te weinig capaciteit.' Het kost tijd om de mensen in de wijk goed te kunnen helpen. Zelfs het buurthuis kan nog een stap te ver zijn. Daarom gaan ze vanuit het Mandelaplein ook naar de mensen toe, om hen te motiveren om taallessen te nemen en samen die drempel over te gaan. Een goede band met de ouders is daarbij essentieel.

Een moeder die vier jaar geleden vanuit Bulgarije hierheen is gekomen vertelt dat ze taallessen volgt in het buurthuis. Haar zoontje kan ze nog niet zelf voorlezen, maar ze werkt hard om de taal nog beter te leren zodat ze het straks wel kan: 'Ik wil een voorbeeld zijn voor mijn kinderen. Dat kan ik zijn dankzij het Mandelaplein.'

Judith Vincent, coördinator Voorschool vertelt dat zij door middel van de methode Speelplezier op een creatieve manier de woordenschat vergroten en de taalontwikkeling verder te stimuleren. Maar de voorschool kost wel geld. 'Er zijn nu drie verschillende geldstromen voor de vve. Dat maakt het erg ingewikkeld, zeker voor ouders die de taal niet goed spreken. Vraag deze ouders maar eens om hun meest recente inkomensverklaring.'

Talstra valt haar bij: 'We hebben één grote wens: dat de financiering en bijbehorende

administratie eenvoudiger kan. Sinds 2018 valt vve onder de kinderopvangregelgeving, omdat hiermee de kwaliteit omhoog zou gaan. Maar de kwaliteit was al hoog. We moesten vervolgens twee extra medewerkers aannemen om de ouders hierbij te helpen en het administratief te kunnen regelen. We hebben daardoor minder tijd voor de ouders en de kinderen.

Anja Bijl van Stichting Lezen en Schrijven vindt ook dat het heel belangrijk is om de tijd te hebben om het gesprek met ouders aan te gaan. Het is belangrijk om te weten waar ouders zelf behoefte aan hebben. 'Ouders willen graag de taal leren, meedoen en aan het werk, maar dat is in de praktijk vaak erg lastig. Ze lopen tegen allerlei praktische zaken aan: de taalles is bijvoorbeeld ver weg, er zijn nog kleine kinderen thuis die nog niet naar school gaan, etc. Soms wordt er tegen deze mensen gezegd: 'Je moet eerst de taal leren en dan kan je meedoen', maar de mensen willen meedoen en daarbij de taal leren. Hiervoor hebben we in Transvaal Changelabs gebruikt om met verschillende partijen te onderzoeken hoe we de krachten in de wijk kunnen gebruiken om de mensen in de wijk te helpen. En daarbij te kijken naar wat wel en niet werkt.'

Wetenschappelijke inzichten

Tijana Prokic-Breuer onderschrijft het belang van weten welke interventies wel en niet werken. Zij is directeur en medeoprichter van Education Lab Netherlands: een onderzoeksnetwerk dat werkt aan de verbetering van het onderwijs door ervoor te zorgen dat het onderwijsbeleid en de onderwijspraktijk op wetenschappelijk bewijs zijn gebaseerd. Dit heeft als doel de kwaliteit en de effectiviteit van beleid, programma's en interventies te verbeteren. En dat is zo hard nodig, benadrukt Tijana: 'De kloof tussen kinderen met een taalachterstand en geen taalachterstand (of uit armere en rijkere gezinnen op het gebied van taalvaardigheden) is hardnekkig en wordt niet kleiner gedurende de schooltijd van kinderen. Het lukt met het onderwijs niet om de kloof te dichten, dus is het belangrijk om de kloof op jonge leeftijd aan te pakken. Het is heel triest dat ondanks alle pogingen die we doen het niet lukt om de kloof te dichten en corona heeft de verschillen alleen maar vergroot. Misschien moeten we niet harder werken, maar anders werken.' Daarvoor zet Education Lab zich in: 'Als je weet wat wel en niet werkt, kan je de juiste dingen doen. Daarvoor is het belangrijk om te monitoren. In Nederland is dat niet de gewoonte: er wordt weinig geëvalueerd of iets werkt. We weten dat investeringen op jonge leeftijd veel effect hebben, daarmee voorkom je later veel ellende. Tot kinderen naar school gaan brengen ze veel tijd met hun ouders door. Dat is een belangrijk periode waarin je moet investeren.' Die investering bestaat uit het aangaan van educatief partnerschap en een intensieve aanpak met huisbezoeken en (langere) trainingsprogramma's waarbij een goede communicatie de basis is. Uit onderzoek in Amerika blijkt dat het praktisch ondersteunen van ouders heel belangrijk is. Belangrijke hierbij is:

Aanbevelingen:

- 1 Educatief partnerschap
- 2 Communicatie is de basis
- 3 Intensieve aanpak: huisbezoeken en trainingsprogramma's (huisbezoeken: meest intensief en duur, maar ook het meest effectief)

Voorwaarden:

- 1 Duur van de interventie moet lang genoeg zijn
- 2 Scholing van personeel is essentieel
- 3 Weinig programma's beklijven, follow-up is nodig.

Ook het ITTA is bezig met een onderzoek. In opdracht van Stichting Lezen en Schrijven bekijken zij welke factoren een rol spelen in het stimuleren van laagtaalaardige ouders om hun kinderen

(blijvend) te laten deelnemen aan taalstimulerende activiteiten.

Opening Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid

Vanuit het onderzoek en de praktijk is er dus al veel bekend. Maar hoe kunnen gemeenten dit gebruiken om de preventieve aanpak van laaggeletterdheid vorm te geven? Hiervoor heeft het ministerie van OCW het project Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid in het leven geroepen: een project dat uitgevoerd wordt door Stichting Lezen (penvoerder), KB en Stichting Lezen en Schrijven. Samen met gemeenten en bibliotheken wordt er gewerkt aan een gemeentelijke gezinsaanpak geletterdheid. In een stappenplan wordt beschreven hoe gemeenten hun regierol op dit onderwerp kunnen vormgeven en hoe bibliotheken hierin een verbindende rol kunnen pakken. In de ontwikkelfase van het project werd duidelijk dat er binnen de gemeente verschillende afdelingen zijn die iets doen met geletterdheid in gezinnen, maar die dat niet van elkaar weten of niet met elkaar samenwerken.

Gemeente Arnhem deed mee aan de ontwikkelfase van het project. Daar werd al samengewerkt op het gebied van de gezinsaanpak. Jonathan Simonis van Stichting PAS, een stichting die in opdracht van de gemeente meewerkt om de gezinsaanpak vorm te geven in Arnhem, vertelt dat er wordt samengewerkt met allerlei organisaties die om ouders en hun kinderen heen staan: 'We willen het allemaal op dezelfde manier doen zodat ouders geen tegenstrijdige adviezen krijgen. Niet de ouders moeten het anders doen, maar wij moeten het als gemeente en organisaties anders doen.' De afspraken en plannen zijn gemaakt voor acht jaar, waarmee gekozen is voor het werken aan een aanpak die duurzaam is.'

Dat het belangrijk is dat de (preventieve) aanpak van laaggeletterdheid duurzaam en structureel is, bepleit ook Geke van Velzen, directeur-bestuurder van Stichting Lezen en Schrijven. Daar hoort ook het voorkomen van laaggeletterdheid bij. Zij geeft aan dat er grotere ambities nodig zijn om laaggeletterdheid te voorkomen en te verminderen: 'Er is een structurele aanpak nodig met structureel geld. Hoeveel goede voorbeelden moeten we nog noemen voordat deze structurele aanpak er komt?' [Het project Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid is een eerste stap in een structurele aanpak, maar daarvoor moet dan wel geld beschikbaar worden gesteld door het Rijk aan gemeenten.

Fedor Heida van de VNG vertelt dat ze bij de VNG blij zijn met het project de Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid. Dagvoorzitter Heijnen benoemt het grote bereik dat de VNG heeft onder ambtenaren en wethouders: 'Zou het VNG-congres gebruikt kunnen worden om dit onderwerp verder op de agenda te krijgen?' Spontaan biedt Heijnen zijn hulp daarvoor aan.

Gerlien van Dalen, directeur-bestuurder van Stichting Lezen, benadrukt dat die samenwerking tussen alle partijen ontzettend belangrijk is: 'Deze middag laat zien hoeveel partijen betrokken zijn bij dit onderwerp en hoe ingewikkeld het is om ouders te helpen met taalbevordering. Daarom zijn we heel blij met de samenwerking in het project GGG. In de 12 jaar die ik nu directeur ben heb ik ervaren dat we moeten blijven vechten voor middelen om deze aanpak vorm te geven. Het is heel belangrijk dat we met z'n allen blijven benoemen het belangrijk dit is. Het moet beleidsprioriteit zijn op lokaal, provinciaal en landelijk niveau.'

Ook Ronald Huizer, directieteamlid KB, benadrukt hoe belangrijk de samenwerking door het hele land is. De KB werkt met alle bibliotheken in Nederland samen om de (preventieve) aanpak laaggeletterdheid vorm te geven: 'Hierbij is het ook belangrijk dat we in contact zijn met de mensen voor wie we het doen. Mooi dat we vanmiddag hier in buurthuis Mandelaplein zitten.'

Vanuit het ministerie van OCW is projectleider laaggeletterdheid Jonne Groot aanwezig. Zij beaamt dat er voor de aanpak een lange adem en geld nodig is. Ze vindt het heel mooi dat er

zoveel gemeenten investeren in een preventieve aanpak en geeft aan dat het project GGG al veel oplevert.

Carlo van Riel, ministerie SW vult aan; we zijn hier om vooral te luisteren naar wat er speelt in de praktijk. Ik hou me bezig met armoedeaanpak, hoe kan je mensen in de schulden helpen door te werken aan basisvaardigheden. Ik zie iig heel veel kansen om onze beleidsterreinen te verknopen.

Afsluiting

Tot slot wordt er door Geke van Velzen nog een duidelijke oproep gedaan aan het Rijk: als gemeenten aan de slag moeten met de gezinsaanpak dan moeten ze daar wel geld voor krijgen. Het project GGG is een start, maar dit zijn geen structurele gelden. Die moeten er wel komen.

Na afloop krijgen alle aanwezigen van Van Velzen nog een cadeau mee. Het boek van taalambassadeur Gormah die haar ervaringen heeft opgeschreven: Gormah Dade. Het verhaal van een vechter. Van Velzen: 'Lees het.'

Kijk voor meer informatie over de

Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid op:

- www.lezenenschrijven.nl/wat-doen-wij/oplossing-voor-je-vraagstuk/de-gezinsaanpak-van-laaggeletterdheid
www.bibliotheeknetwerk.nl/gezinsaanpak/gemeentelijke-gezinsaanpak-geletterdheid
- Praatplaat Arnhem: www.stichtingpas.nl/wp-content/uploads/2020/01/ARN-066-9_TaalrijkeThuisomgeving_interactiefv2-1.pdf

Of neem contact op met **Saskia ten Houten** via saskiatenhouten@lezenenschrijven.nl en of **Boudewijn van der Lecq** via info@vanderlecq.nl

Wil jouw gemeente ook aan de slag met Changelabs? Kijk op de website van Stichting Lezen en Schrijven voor meer informatie.

KB } nationale
bibliotheek

URGENTIE =
DE AANLEIDING

Kinderen beter
Voorbereid op school

Scholen HEEL
VEEL urgente
problemen...

Belang van
BUURTHUIZEN

HEEL VEEL
Administratie

Sinds 2018: VVE
valt onder kinder-
opvang

Wij begrijpen
ouders &
weten wat
er speelt.

Belangrijk ouders te
vragen: wat hebben
JULLIE nodig?

DE MOTIVATIE
IS ER!

GEZINSAANPAK GELETTERDHEID

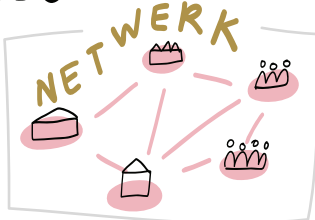

SAMENWERKING & BORGING

vanuit perspectief
van ouder

Wat zorgt voor deel-
name/betrokkenheid?

SAMEN HETZELFDE
DOEL

GROOTE GEMEENTES
VERSCHILT NOGAL...

Ik ben vooral
met mijzelf
in overleg...

GECONSTATEERD:
MOEDERS KWIJT ALS
KIND 2.5 IS...

HOE BELANGRIJK ZOETS
ALS OPVANG IS!

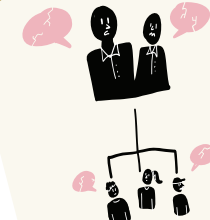
PIERRE HEIJNEN

WETENSCHAPPELIJKE ONDERBOUWING

EDUCATION LAB - inzichten uit wetenschap
naar onderwijs
brengen

Laaggeletterde ouders:
risicofactor voor laaggeletterde kinderen

LANGDRIJGE AANPAK
MET FREQUENTIE

Creëren vd kloof:
Is de test wel
toereikend...?

NU: AMPER
EVALUATIE

WAT WERKT?

VROEG INVESTEREN/INGRIJPEN!!

KLOOF = Hardnekkig...

GOED GETRAINDE PERSONEEL

heel veel goed
onderbouwde
toegankelijke
onderzoeken
over

vanaf 2025 staat
de Gemeente
ZELFSTANDIG
in de Regie!

HOE DAN?

STAPPEN-
PLAN + TOOLBOX

OUDERBETROKKENHEID

HOE ZORGEN WE DAT
VERANDERING STRUCTUREEL
WORDT EN BEKIJFT?

AFSLUITEND...

HET BEGINT NIET
PAS OP SCHOOL!

Zelfs al
vóór
conceptie

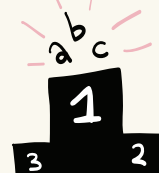

VOLGEND JAAR VNG CONGRES...

DIT PROJECT!!!

EEN GELETTERDE
SAMENLEVING

DE WEEK VAN
LEZEN &
SCHRIJVEN

Corona - achterstand
onderzoek factoren

EXTRA LEERTIJD

BETROKKENHEID
OUDERS

communiceren
niet genoeg:
HAND REIKING

8 SEPTEMBER @ Buurthuis Mandelaplein

EducationLab
Netherlands
What works in education

Effectieve aanpak van taalachterstanden door ouderbetrokkenheid

Dr. Tijana Prokic-Breuer (UM/VU)

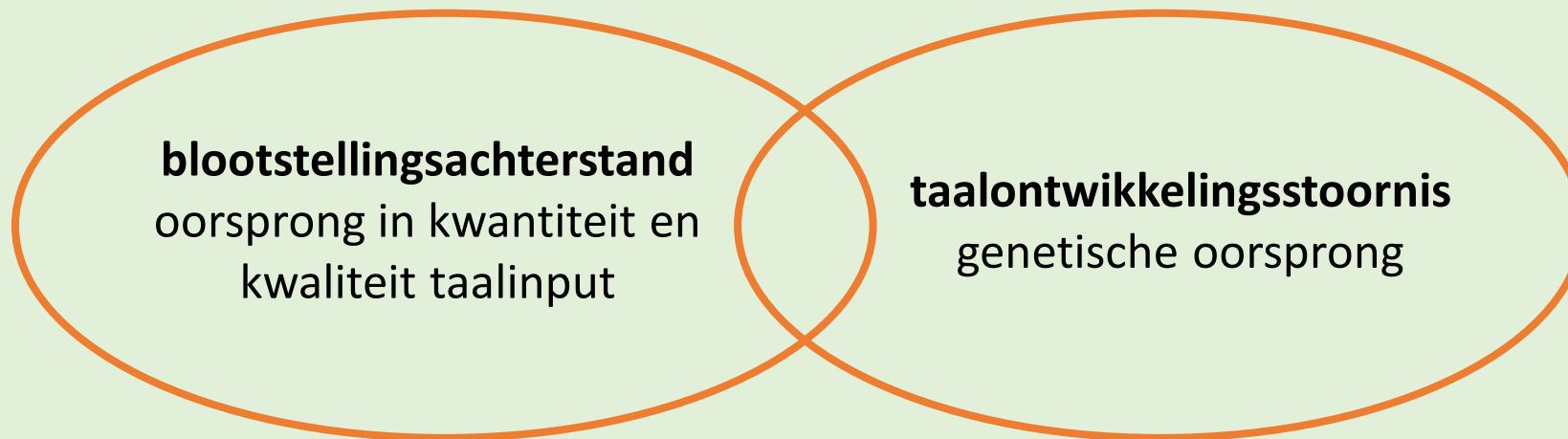
Wat is Education Lab?

- We zijn een **onderzoeksnetwerk** (UM, VU) voor duurzame verbetering van het onderwijs, door beleid en praktijk op wetenschappelijk bewijs te baseren > **Evidence informed/based beleid**
- Education LAB verzamelt en deelt kennis over (kosten) effective aanpakken om het onderwijs te verbeteren
- Education Lab ontwikkelt en test nieuwe aanpakken in samenwerking met het veld

Wat zijn taalachterstanden?

- Vertraagde taalontwikkeling ten opzichte van leeftijdsgenoten
- Blootstellingsachterstand $\neq$ Taalontwikkelingsstoornis

Risicofactoren

EducationLab
Netherlands
What works in education

- Sociaaleconomische status
 - Lage SES: minder rijke input
- Etnische achtergrond
 - Ouders met lage beheersing van het Nederlands: minder rijke taalinput
- Meertalige kinderen met lage SES : dubbel zoveel kans taalachterstand

In Nederland
zijn er 3,18 miljoen
ouders
met minderjarige
kinderen

11%
(1 op de 9) van
die ouders is
laaggeletterd

64% heeft
een betaalde baan.
Bij niet-laaggeletterde
ouders met minderjarige
kinderen is dat

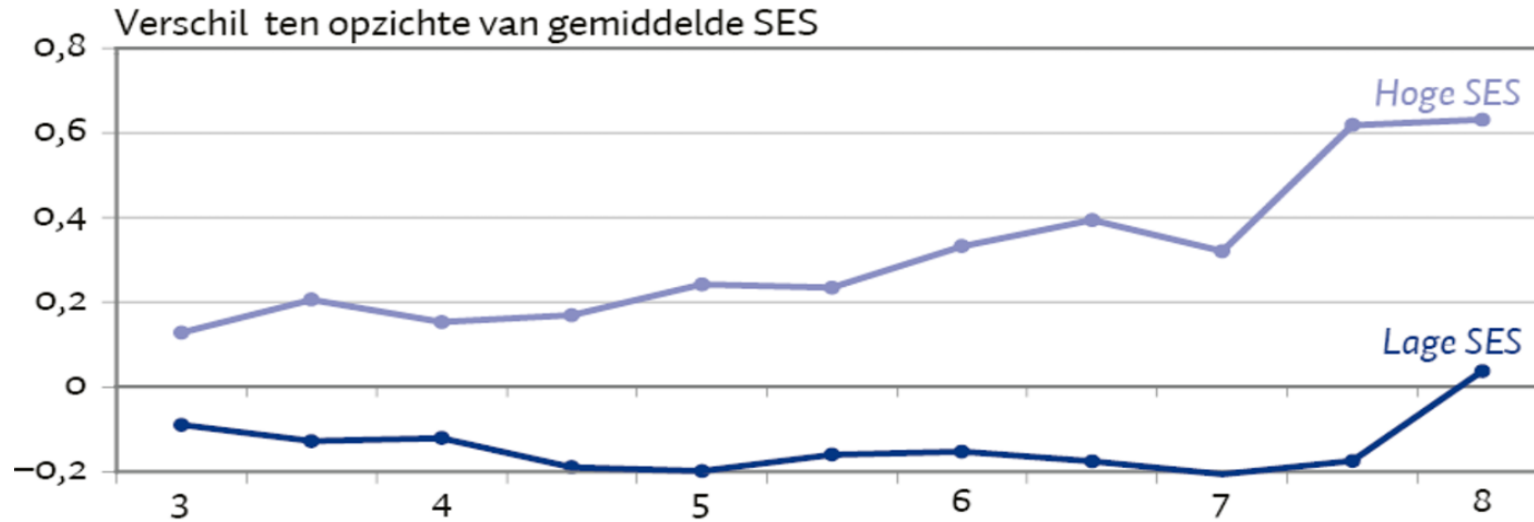

88%

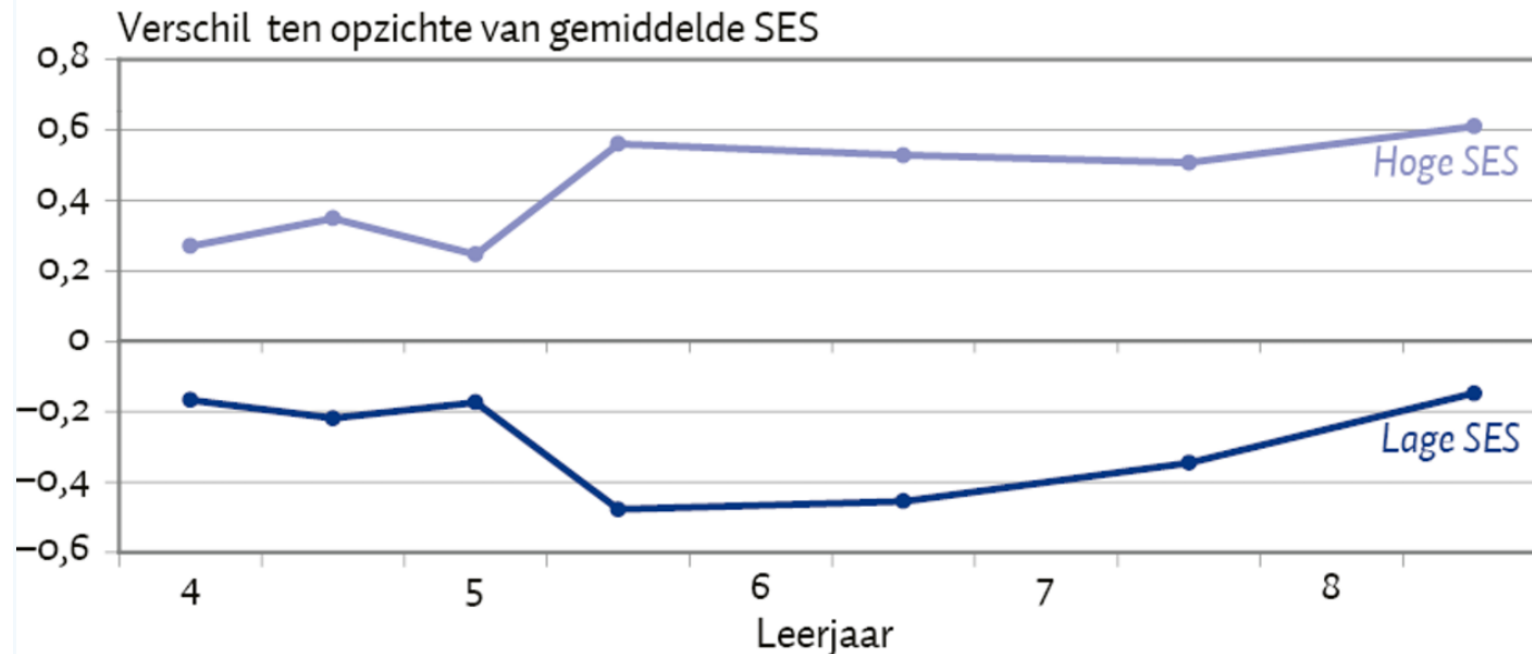
Kinderen hebben **3x**
meer risico om op latere
leeftijd laaggeletterd
te worden, als beide
ouders laagopgeleid zijn.

1b. Spelling

1c. Begrijpend lezen

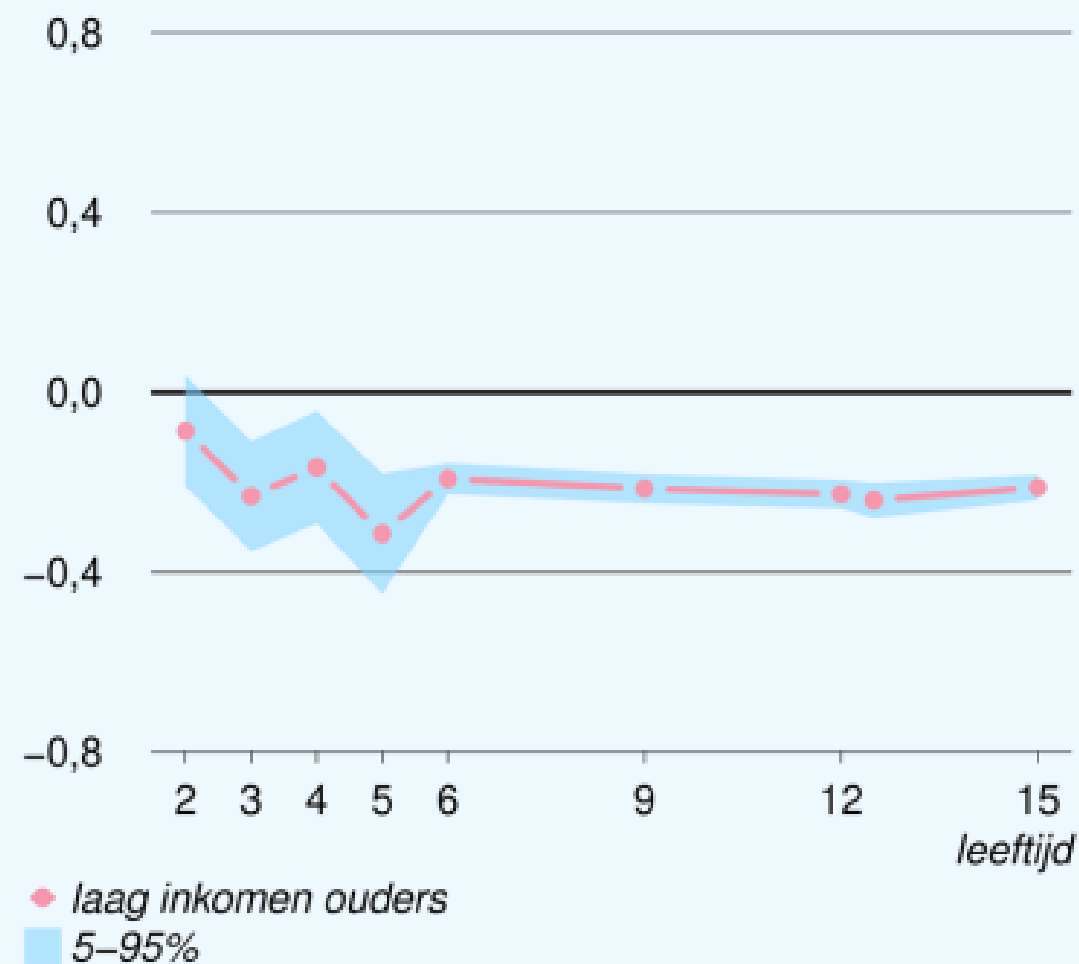

**De kloof is
hardnekkig en
wordt niet
kleiner**

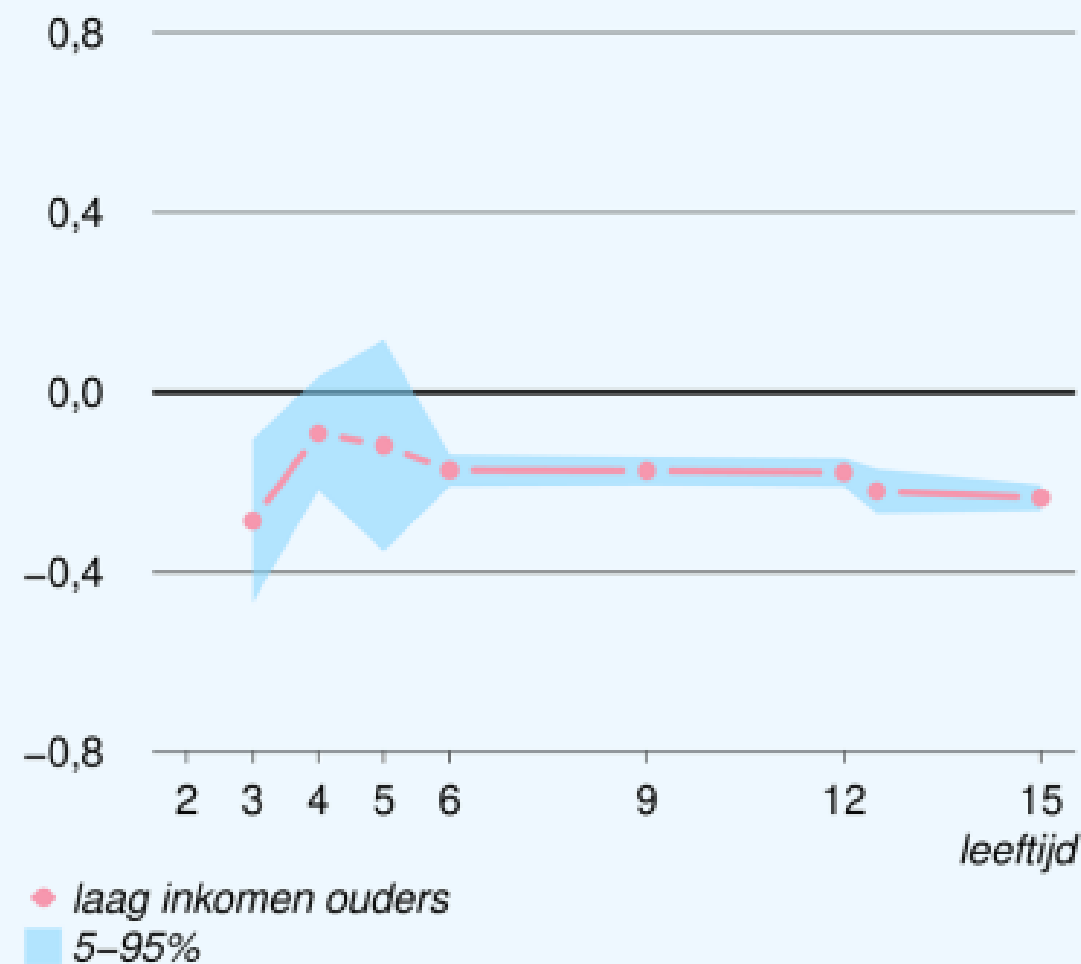
Taal

afwijking in SD t.o.v hoog inkomen ouders

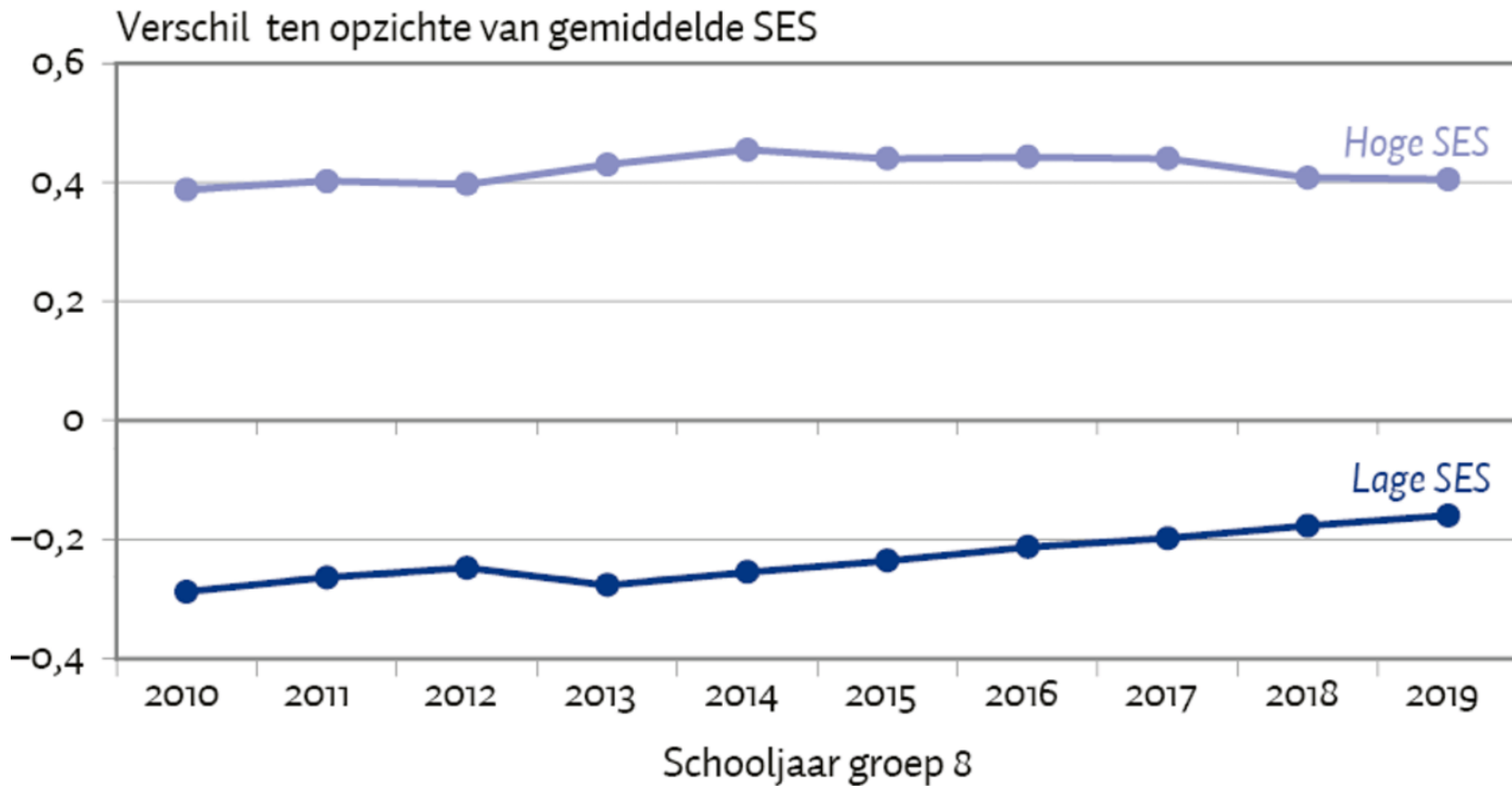

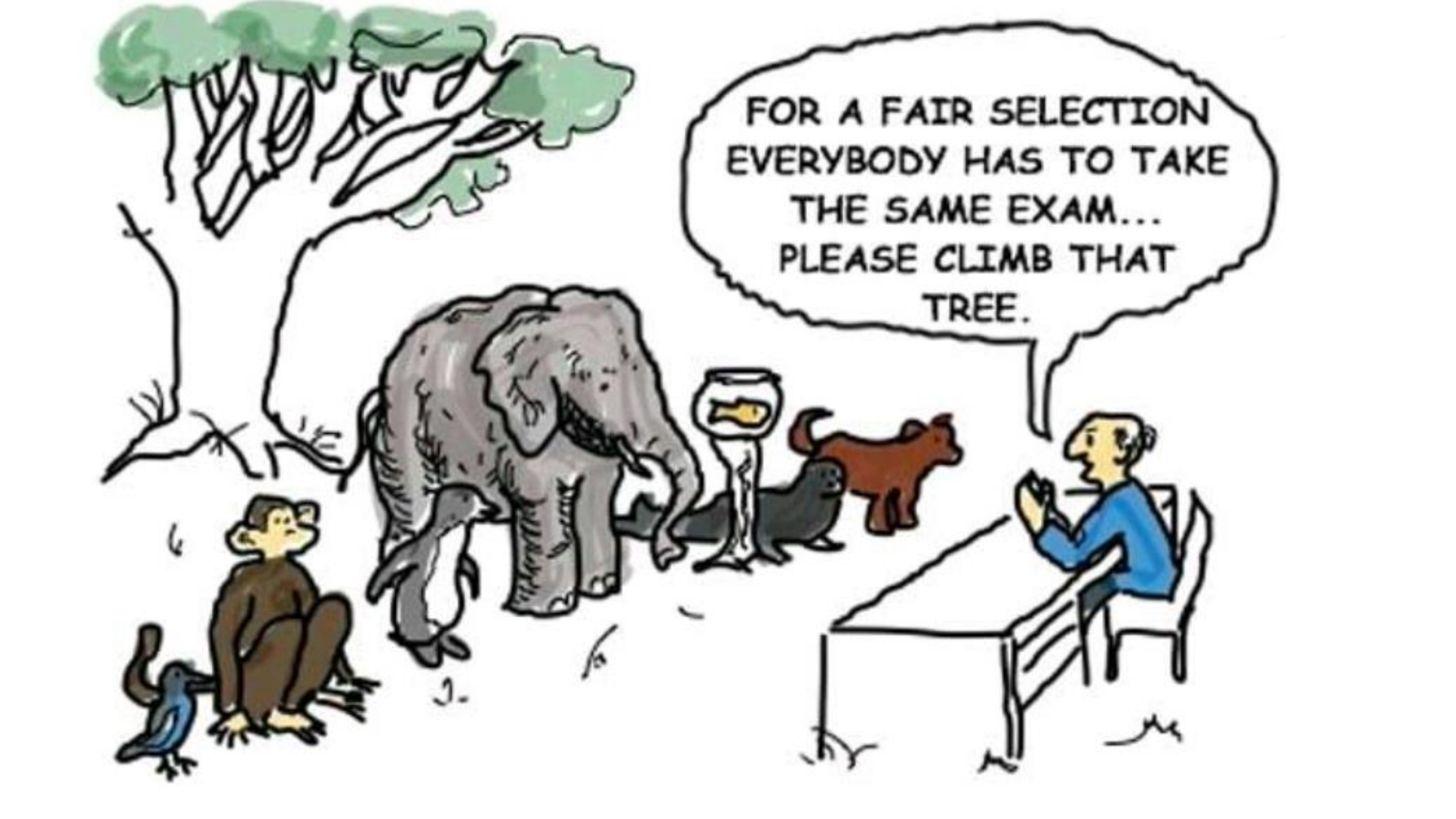
Rekenen

afwijking in SD t.o.v hoog inkomen ouders

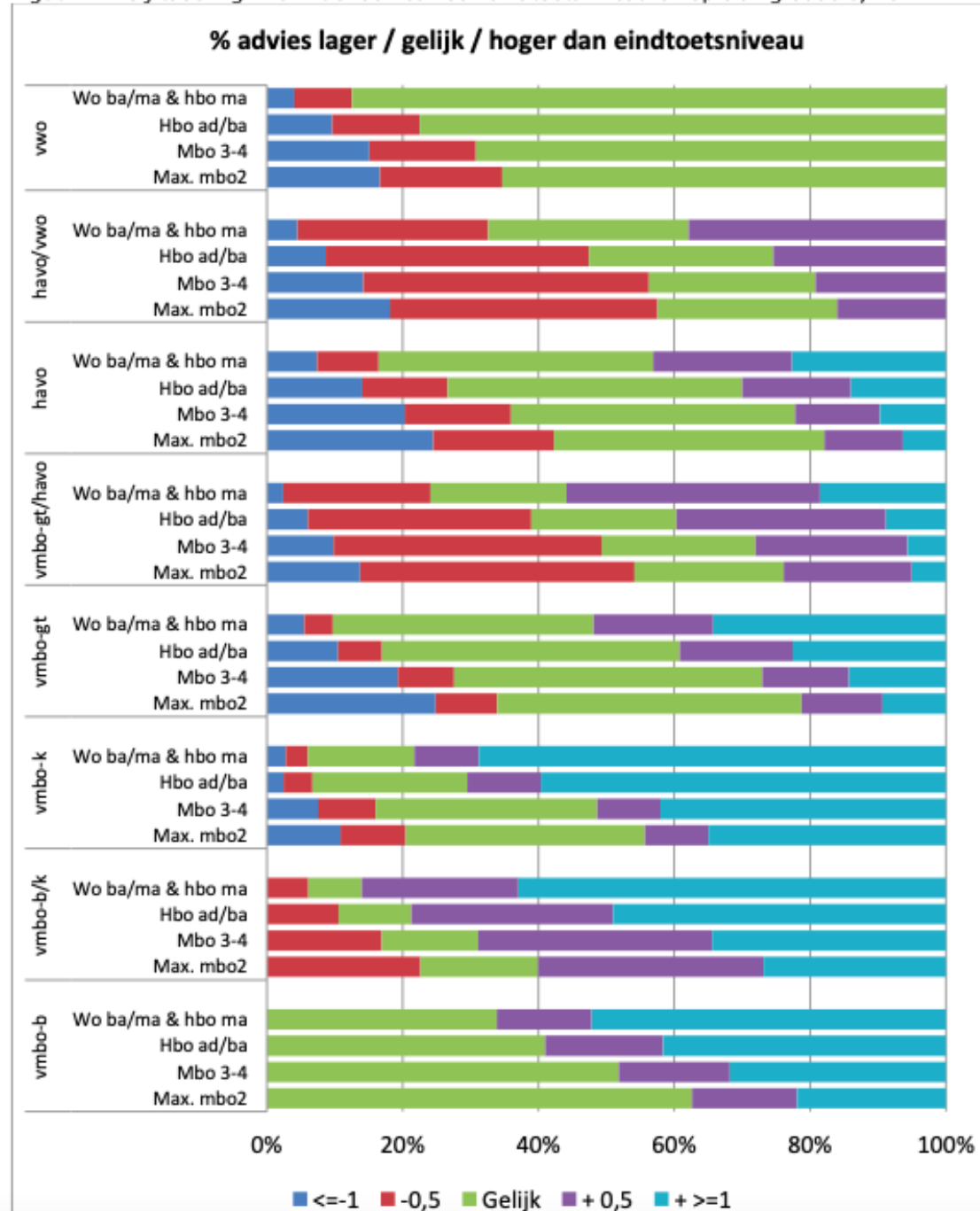
Verschillen in prestaties op de Eindtoets, voor de jaren 2010–2019

FOR A FAIR SELECTION
EVERYBODY HAS TO TAKE
THE SAME EXAM...
PLEASE CLIMB THAT
TREE.

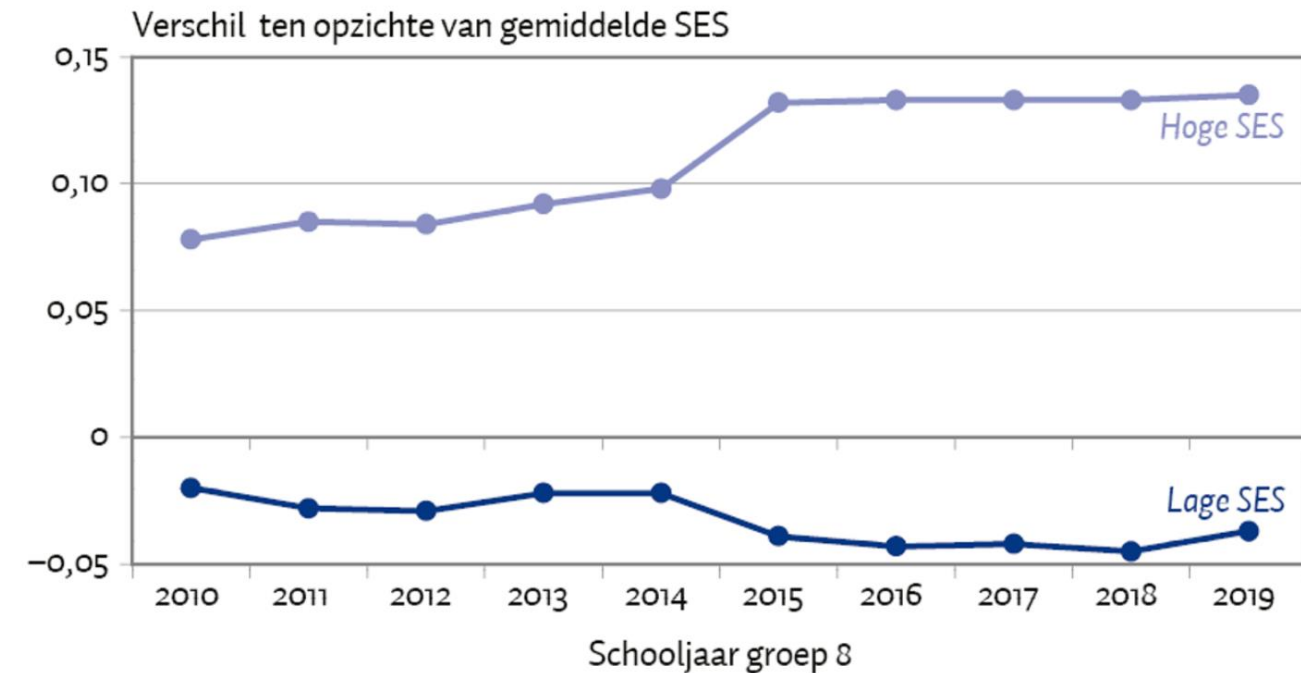
Figuur 2h: bij tabel 2g: Definitief advies naar eindtoetsniveau en opleiding ouders, 2017

- Verschillen in advisering afhankelijk van de socio-economische achtergrond

Verschillen in advies (conditioneel op Eindtoets-score)

FIGUUR 4

EducationLab
Netherlands
What works in education

In het kort

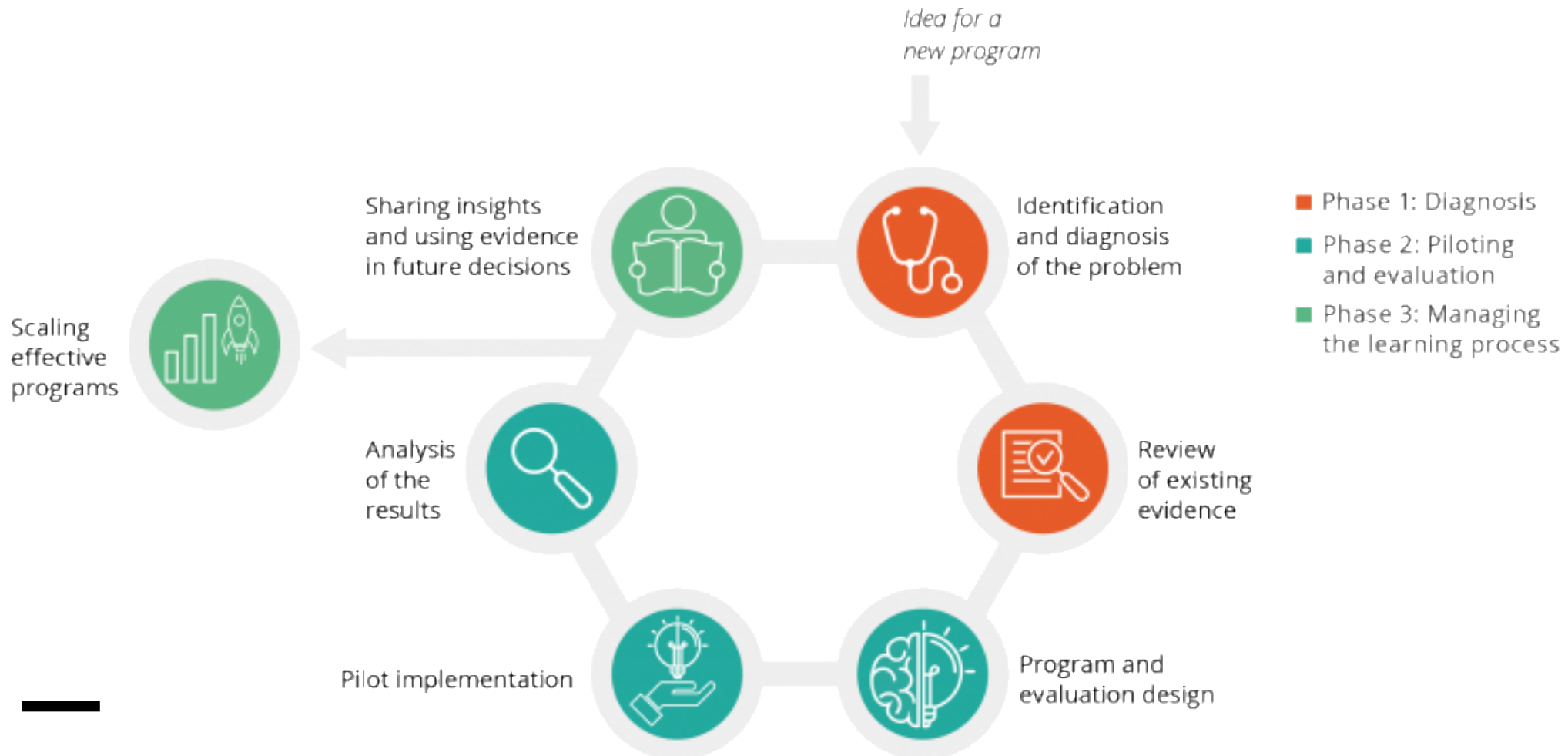
- De sociaal-economische verschillen in toetsscores en doorstroom zijn groot, maar sinds midden vorige eeuw redelijk constant.
- De verschillen bestaan al aan het begin van de basisschool, en nemen daarna niet af.
- Covid-19 lijkt te hebben geleid tot stijging in ongelijkheid
- De kloof is hardnekkig en moeilijk te dichten

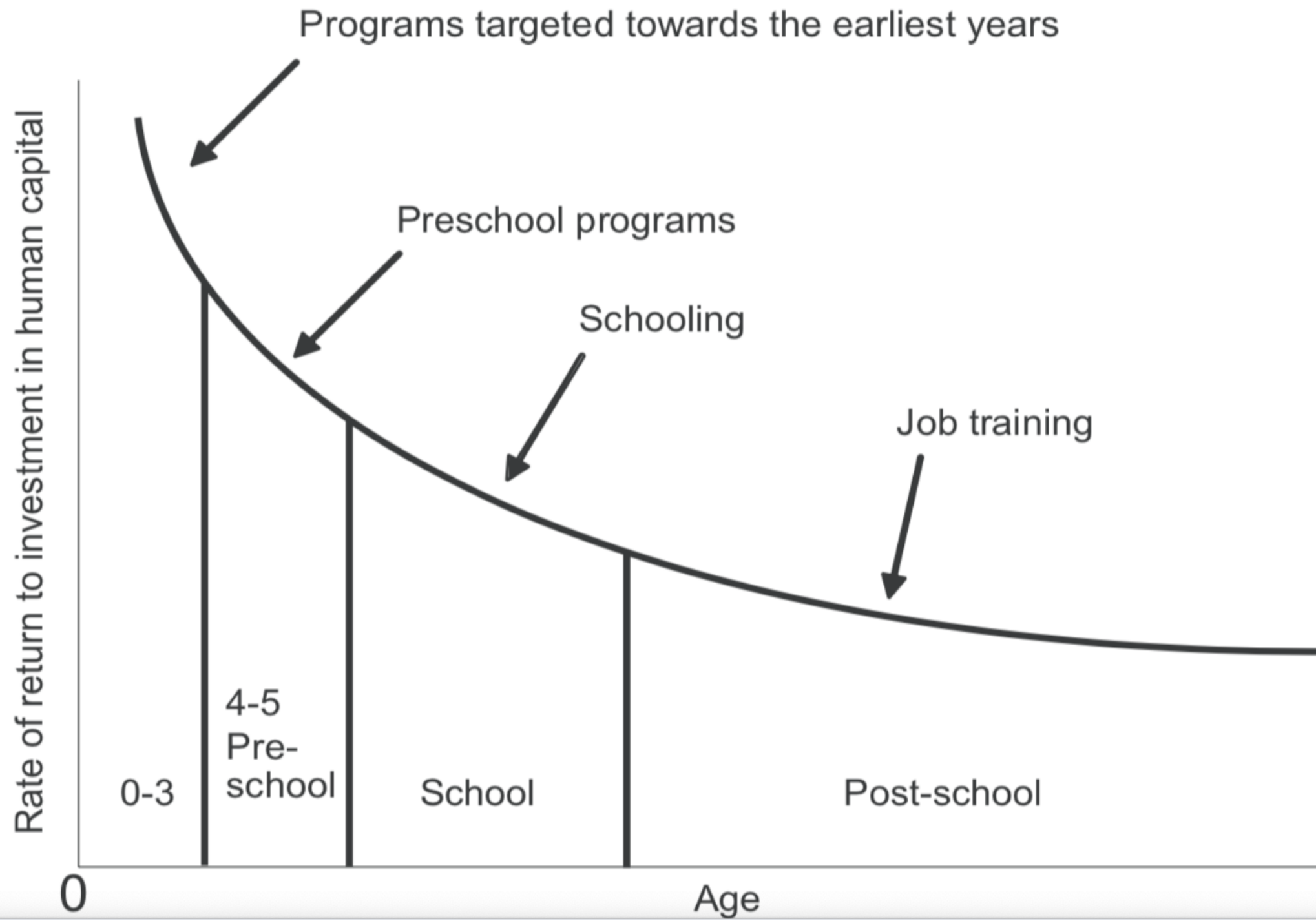
**Gelijke kansen
vragen om ongelijke
investerings**

Doen we wel echt *wat werkt*? Waarin moeten we investeren?

Evidence-informed (onderwijs) beleid biedt kansen.

	Before conception	Pregnancy to birth	Birth - 2 years	3 - 5 years	6 years +
					
Water, sanitation and hygiene (WASH)	Healthy environments				
				Integrating WASH within preschool programmes	WASH in schools
Health	Family planning Healthcare for girls and mothers-to-be	Antenatal preparation Mother-to-child infection prevention Birthing practices Newborn care	Breastfeeding Reducing disease	Integrating health within preschool programmes	School-based health interventions
Nutrition	Nutrition for girls and mothers-to-be		Infant nutrition	Integrating nutrition within preschool programmes	School-based nutrition interventions
Early learning and education	Preparation for parenting		Early interactions and stimulation Parenting interventions including home visiting Community-based programmes including day care	Centre-based preschool education Home and community-based learning Parenting support and training	Family's readiness for school Children's readiness for school Schools' readiness for children
Social protection and community programmes	Social protection and poverty reduction				
			Birth registration Parental leave and childcare		

What Works?

evidence for decision makers

Education
Endowment
Foundation

We champion and support the use of effective early intervention to improve the lives of children and young people at risk of experiencing poor outcomes

[Find out more](#)

Nationaal kenniscentrum over opgroeien

Databank Effectieve jeugdinterventies

Facebook

LinkedIn

Twitter

Lees voor

De databank Effectieve jeugdinterventies bevat beschrijvingen van programma's voor hulp bij opgroeien en opvoeden. Deze interventies zijn door een onafhankelijke erkenningscommissie beoordeeld.

COVID-19 Project

- Onderzoek naar de gevolgen van de COVID-19-crisis op **de ontwikkeling** van (verschillende groepen) basisschoolleerlingen in Nederland (Staat van het onderwijs Amsterdam en Staat van het Onderwijs)
- Ontwikkeling toolkits en praktijkkaarten voor basisscholen.

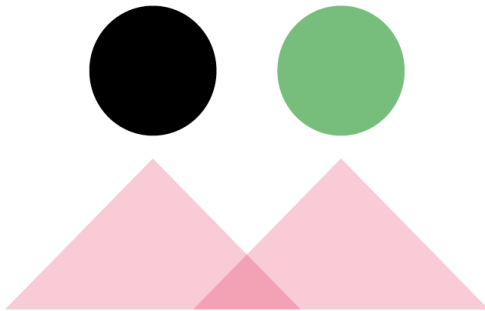

Inspectie van het Onderwijs
Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

Betrekken van Ouders

*Kansrijke aanpakken
voor het vergroten van
ouderbetrokkenheid*

Tijana Breuer / Sanne van Wetten / Bas Aarts / Babs Jacobs / Inge de Wolf
Universiteit Maastricht

1. Opbouwen van een duurzame en gelijkwaardige relatie:
Educatief partnerschap
2. **Communiceren** met en informeren van ouders over hoe ze hun kinderen kunnen ondersteunen
3. Intensieve aanpak: **huisbezoeken en trainingsprogramma's voor ouders**

Werkzame ingrediënten:

1. **De duur van de interventie moet lang genoeg zijn**
2. **Scholing van personeel essentieel**
3. **Weinig programma's beklijven, follow-up is nodig**

EducationLab
Netherlands
What works in education

Praktijkkaarten: Geïnspireerd door wetenschap gemaakt voor de werkpraktijk

Sanne van Wetten / Tijana Breuer
Universiteit Maastricht

Eva Naaijens / Martin Bootsma
Enigma onderwijs

Kansrijke aanpakken leesbevordering

Kaart	Wat?	Leeftijd	Hoe lang?	Resultaat	Wie?
Zomerlezen	Boeken meegeven + sms berichten	4 t/m 12 jaar	Tijdens vakantie	1 maand	Docenten en ouders
PACT	Gezinsgerichte aanpak	2 t/m 9 jaar	30 weken	3 tot 5 maanden	Docenten, IB'er en ouders
REAL	Gezinsgerichte aanpak	2 t/m 6 jaar	18 maanden	6 tot 11 maanden	Docenten, IB'er en ouders
BoekStartcoach	Bibliotheek	0 t/m 4 jaar	-	Voorleesfrequentie ouders neemt toe	Bibliotheek medewerker
Boekstart opvang	Bibliotheek	0 t/m 4 jaar	-	Voorleesfrequentie ouders neemt toe	Bibliotheek
Bibliotheek op school					

Dank!!!

Heeft u meer vragen, mail ons:

tijana.prokic@maastrichtuniversity.nl

Meer over toolkits en praktijkkaarten:

<https://education-lab.nl/themes/covid-19-praktijkaarten/>

EducationLab
Netherlands
What works in education